

3.2.4 הכלה

משנת 2028, שירותי הרווחה לילדים ונוער יהיו אחראים למתן שירותים לכל הילדים ובני הנוער עם ובל' מוגבלויות ("הפתרון המכיל"). תוכן הפרטים טרם נקבע.

החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער מ-2021 קבע בפעם הראשונה את חובתם המפורשת של שירותים הרווחה לילדים ונוער להמשיך ולפתח באופן מכיל את שירותיהם, ובכך נתן באופן רשמי אור ירוק לתחילת היישום בכל תחומי התמיכה והפעילות.

חרף העובדה שהחקיקה מתמקדת במכשולים העומדים בפני אנשים עם מוגבלויות להשתלבות, העיקרון המנחה של הכלה נדון גם ביחס למכשולים חברתיים אחרים להשתלבות (כמו עוני) ("התפישה הרחבה של מושג הכלה").

3.2.4 הכלה

קיומה של מוגבלות גורמת לעיתים קרובות להדרתם החברתית של הסובלים ממוגבלויות, ושירותי הרווחה לילדים ונוער אינם יוצא דופן בכך. על אף העובדה שלפחות באופן תיאורטי, החוק מחייב אותם למתן שירותי קידום וחינוך באופן שווה לכל הילדים, בני הנוער ומשפחותיהם (סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני) (ראו גם שקשפות 1.1.16).

לאחר עשרות שנים של מאבקים על המדיניות (המקצועית), ב-2021 החליט המחוקק באופן סופי להתקדם לעבר שירותים מכילים לרווחת הילדים והנוער במסגרת החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער (KJSG). כמו כן הגדיר המחוקק מתווה בכמה שלבים ליישום החוק:

ימרת החוק היא לסיים החל משנת 2028 את ההדרה של ילדים וצעירים הסובלים ממוגבלות גופנית /או שלילית לפי ספר החוקים הסוציאלי השמיני ולאגד את כל הילדים ובני הנוער בקבוצה אחת של זכאים לקבלת שירותים ("הפתרון המכיל/האחריות הכוללת של שירותי הרווחה לילדים ונוער"). ראשית, האחריות (המשותפת) להבטחת ההשתלבות השיוויונית של צעירים אלה בחברה, בקבלת טיפול רפואי, בלימודים ובתעסוקה תעבור ממערך התמיכה בהשתלבות למערך שירותי הרווחה לילד ונוער. שנית, יהיה קל יותר לזהות ולתת מענה לצרכיהם החינוכיים ולצרכים של משפחותיהם (אחים, אחיות והורים) בתמיכה ובהקלה. יחד עם זאת, עקב ריבוי השאלות המקצועיות והארגוניות שמעורר מיזוג שתי המערכות הללו, הועברה שאלת היישום הקונקרטי של "הפתרון המכיל" לחקיקה עתידית. כדי להבטיח שהאחריות הכוללת תעבור בפועל לשירותי הרווחה לילדים ונוער החל מ-1.1.2028, החוק המתאים חייב יהיה להיכנס לתוקף עד ל-1.1.2027 (סעיף 10 בספר החוקים הסוציאלי השמיני בציפוי סעיף 9 בחוק בדבר חיזוק הילדים והנוער).

יבעקבות החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער התחוללו כמה שינויים מהותיים ראשונים שחיזקו באופן משמעותי את הגישה המכילה של ספר החוקים הסוציאלי השמיני. הגדרת היעדים (סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני) והפילוסופיה העומדת בבסיס הסיוע והתקדים (סעיף 9 בחוק) הורחבו לאחריות לשמירה על השתתפות שיוויונית, לרבות בצורה של מתן שירותים נגישים (ייעוץ, לקיחה למשמרת, תכנון הסיוע "בצורה ברורה לעין"). להגנה על ילדים עם מוגבלויות, שלקחה בחסר בעבר, יינתן מענה מפורש במסגרת החובה למומחיות מתאימה בזיהוי ובתמודדות עם סיכונים ומצבים בעייתיים הקשורים לאנשים בעלי מוגבלויות (סעיפים א'8, ב'8 בחוק). ההוראות החלות על מתן שירותים מכילים בעבודה עם ילדים ונוער (סעיף 11 בחוק) הוחמרו, וכך גם הכללים לגבי טיפול משותף במעונות היום לילדים (סעיף א'22 בחוק). מימון השירותים הללו כרוך כעת באופן שטחית בפתוח שירותי סיוע מכילים (סעיפים 77, 78 בחוק) ובתכנון מכיל של שירותי הרווחה לנוער כמשימה עקרונית (סעיף 80 בחוק). במטרה לצמצם, במידת האפשר, את חלוקת הסמכויות הקיימת עד 2028 ואת הדרתם של ילדים ובני נוער עם מוגבלות גופנית /או שלילית ומשפחותיהם לפי ספר החוקים הסוציאלי השמיני, לשכות הרווחה לנוער חייבות להיות מעורבות תמידית בתהליכי תכנון התמיכה בהשתלבות. זאת ועוד, החל מ-2024 תתאפשר תמיכה נוספת מדי אשר קשור מלשכת הרווחה ביישום ובליווי תהליך הגשת הבקשה, המקבע ומיומש שירותי התמיכה בהשתלבות.

בעוד ששירותים מכילים ינתנו עוד לפני אימוץ החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער, הראות החוק נתנו לראשונה אור ירוק לתהליך מחייב בפריסה ארצית של התפתחות מתמשכת בכל תחומי הסיוע והפעילות של שירותי הרווחה לילדים ונוער, תוך שילוב דיונים מושגיים ומקצועיים קונקרטיים והתאמתם לעבודה בשטח. עם זאת, נותר צורך לרכוש ידע בסיסי נוסף באמצעות מחקרים, בייחוד תוך מעורבות צעירים ובני משפחותיהם, ולפתח הכשרות והשתלמויות מתאימות לאנשי מקצוע בתחום.

למרות ההתמקדות הנוכחית במחסומי ההשתלבות הניצבים בפני ילדים ובני נוער עם מוגבלויות, קיימת מודעות ערה בקרב העוסקים בתחום בפועל ובמסגרת הדיונים הפוליטיים (המקצועיים) לצורך הרחיב את עקרון הכללה ואת המשמות הכרוכות בפיתוח מכיל גם למחסומים חברתיים אחרים להשתלבות (כמו עוני או גירה).

לקריאה נוספת

- Arbeitsgemeinschaft für Kinder- und Jugendhilfe (AGJ) (2018): Teilhabe: ein zentraler Begriff für die Kinder- und Jugendhilfe und für eine offene und freie Gesellschaft, Positionspapier; online: https://www.agj.de/fileadmin/files/positionen/2018/Teilhabe_ein_zentraler_Begriff_f%C3%8C%92%20die_Kinder_und_Jugendhilfe.pdf (last accessed: 31 May 2021).
- Bundesjugendkuratorium (2020): Inklusive Kinder- und Jugendhilfe nachhaltig ermöglichen! Zwischenruf zum Referentenentwurf: Gesetz zur Stärkung von Kindern und Jugendlichen, 23 October 2020; online: https://www.bundesjugendkuratorium.de/assets/pdf/press/BJK_2020_Zwischenruf_Inklusive_Kinder_und_Jugendhilfe_nachhaltig_erm%C3%86glichen.pdf (last accessed: 31 May 2021).
- Müller-Fehling, Norbert (2021): Die Kinder- und Jugendhilfe wird inklusiver. Bundestag und Bundesrat beraten über das Gesetz zur Stärkung von Kindern und Jugendlichen (KJSG), vol. 1, p. 37–39.